

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการเลือกตั้ง ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิด/ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

การเปิดรับสื่อมวลชน

นักการสื่อสารหลายท่านได้กล่าวถึง “การเปิดรับสื่อมวลชน” ไว้อย่างต่าง ๆ ดังนี้

เลอเนอร์ ให้คำจำกัดความการเปิดรับสื่อมวลชนว่า หมายถึง อัตราส่วนของประชาชนที่มีวิทยุ จำนวนจำหน่ายหนังสือพิมพ์ และจำนวนผู้ที่นั่งดูภาพยนตร์ต่อประชาชน 1,000 คน (Daniel Lerner : 56-60)

คอกซ์แมน กล่าวว่า การเปิดรับสื่อมวลชนสามารถวัดได้จากโอกาสที่บุคคลจะเปิดรับสื่อมวลชนซึ่งประกอบขึ้นจากการเป็นเจ้าของวิทยุ และดูภาพยนตร์ในช่วงเวลา 6 เดือน การซื้อหนังสือพิมพ์เป็นประจำหรือชั่วคราว ตลอดจนมีหนังสือพิมพ์ในบ้าน (Deutschman 1963: 23-25)

โรเจอร์ และเซวนนิง ให้คำนิยามว่า สื่อมวลชนนั้นคลุมถึงสื่อ 5 ประเภท คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และภาพยนตร์ คັນในการวัดการเปิดรับสื่อมวลชนในความหมายของเขา จึงประกอบด้วยจำนวนรายการวิทยุที่รับฟังต่อสัปดาห์ การอ่านหนังสือพิมพ์ต่อสัปดาห์ ภาพยนตร์ที่ดูต่อปี และอื่นๆ (Rogers and Svenning)

ดังได้กล่าวมาแล้ว สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมทางสังคม และมีพลังมหาศาลต่อความคิดของมนุษย์ นั่นคือ สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และ

พฤติกรรมของบุคคล สื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ๆ ให้เกิดแก่ประชาชนได้
 อย่างไรก็ตาม ทัศนคติและค่านิยมใหม่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นรับสารที่เสนอเรื่องราวใน
 แนวเดียวกันบ่อยๆ ซ้ำๆ ซากๆ เท่านั้น สื่อมวลชนจึงมีอิทธิพลต่อประชาชนในลักษณะสะสม
 (cumulative impact) มิใช่อิทธิพลที่ก่อให้เกิดผลได้ทันทีทันใด หรือในระยะเวลาอันสั้น คือไม่ใช่
 อิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการดูรายการโทรทัศน์เพียงอย่างเดียว การอ่านหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องใด
 เรื่องหนึ่งเพียงครั้งเดียว (ปรมะ สตะเวทิน 2526 : 143)

นอกจากนี้ การเปิดรับข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน ยังเกิดจากการเลือกรับข่าวสาร
 (Selective Processes) ของผู้รับสารอีกด้วย ความสนใจหรือความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสารต่อ
 เรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลนั้นจะเลือกอ่าน ดู ฟังสิ่งใด (Selective exposure
 and Selective attention) จะตีความสิ่งนั้นอย่างไร (Selective interpretation) และควรจะจดจำ
 สิ่งใด (Selective retention) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความ
 คิดเห็นและความสนใจของตนเท่านั้น ในการตีความหมายของสารก็เช่นเดียวกัน ประชาชนจะ
 พยายามตีความสารที่ตนอ่าน ฟัง ดู ตามความเชื่อและค่านิยมที่ตนมีอยู่เดิม ในทำนองเดียวกัน
 ประชาชนจะเลือกจดจำเฉพาะสิ่งที่สนับสนุนความคิด และความเชื่อของตนเท่านั้น (ปรมะ
 สตะเวทิน 2526 : 139)

สำหรับกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ
 องค์กรสื่อมวลชนในฐานะผู้ส่งสาร สาร สื่อมวลชนซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์
 เป็นต้น และมวลชนในฐานะผู้รับสาร ซึ่งในที่นี้จะขอกกล่าวถึงแนวความคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับ
 การสื่อสารมวลชนที่ได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยจำแนกตามกระบวนการการสื่อสารดังนี้

1. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนอาจหมายถึง ตัวบุคคล เช่น ผู้สื่อข่าว
 บรรณาธิการ หรือหมายถึงองค์กรที่ผลิตสาร เช่น สำนักพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงสถานี
 วิทยุ โทรทัศน์ ผู้สร้างภาพยนตร์

การเลือกเสนอข่าวสารจะเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเรียกว่า Gatekeeper
 ซึ่งในวงการสื่อมวลชน หมายถึง บรรณาธิการและนักข่าวตามสำนักพิมพ์ หรือวิทยุกระจาย
 เสียง ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบคัดเลือกรับเรียงข่าวสาร เพื่อเสนอให้ประชาชนทราบ บุคคล
 เหล่านี้จึงอยู่ในฐานะที่จะ “ควบคุม” ข่าวสารต่างๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัย

วิธีการคัดเลือกและเรียบเรียงข่าว การตกแต่งและจัดหน้าหนังสือพิมพ์ ตลอดจนการกำหนดเวลาเสนอข่าวและการลำดับความสำคัญของข่าว

ดี เอ็ม ไวท์ (White, D.M., 1950) ได้ใช้แนวความคิดเรื่อง “ผู้เฝ้าประตู” ในการศึกษา กิจกรรมของบรรณาธิการข่าวโทรทัศน์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอเมริกันฉบับหนึ่ง ซึ่งกิจกรรม ในการตัดสินใจคัดเลือกข่าวเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์นี้มีส่วนที่คล้ายกับหน้าที่ผู้เฝ้าประตู

แนวความคิดนี้แสดงให้เห็นว่า จากต้นตอแหล่งข่าว (สำนักข่าวโทรทัศน์) จะมี ข่าวสารมากมายหลายชิ้นส่งมายังสำนักงานหนังสือพิมพ์ หรือสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ต่างๆ บรรณาธิการข่าวจะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้นเพื่อตีพิมพ์ หรือ ออกอากาศ ส่วนอีกหลายชิ้นก็อาจถูกโยนทิ้งตะกร้า ข่าวสารที่ถูกคัดเลือกนี้จะถูกตัดแต่งให้ เหมาะกับเวลา เนื้อหา หรือลักษณะสื่อเพื่อส่งไปยังผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือผู้ชม

นอกจากจะถูกคัดเลือกโดยบรรณาธิการข่าวแล้ว ข่าวที่ตีพิมพ์หรือออกอากาศไป ยังผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้อ่าน ได้รับฟังหรือได้รับชมแล้วก็อาจจะถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัว ญาติ เพื่อน ฯลฯ การถ่ายทอดโดยผู้รับสารจากสื่อมวลชนนี้ ก็จะเป็นไปในลักษณะ “ผู้เฝ้าประตู” คือ เลือกลงถ่ายทอดเพียงบางส่วนหรือส่วนใดส่วนหนึ่งก็ยอมได้อีก เช่นกัน จึงเห็นได้ว่า ข่าวสารจากสื่อมวลชนมักจะไหลผ่านผู้เฝ้าประตูต่างๆ มากมายหลายชั้น (พีระ จิระโสภณ 2529 : 624 - 625) ซึ่งก็เป็นลักษณะของการแพร่กระจายของสื่อมวลชน ดังได้ กล่าวมาแล้ว

จากทฤษฎีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการเสนอข่าวสารการเมืองโดยผ่านสื่อมวลชนนั้น อาจจะไม่ได้นำข่าวทั้งหมดมาลงเพื่อให้ประชาชนผู้รับข่าวสารได้พิจารณาโดยใช้วิจารณญาณ ของตนเอง แต่สื่อมวลชนจะทำหน้าที่คัดเลือกเฉพาะข่าวสารที่บรรณาธิการหรือข่าวที่ผู้สื่อข่าว เห็นว่าสำคัญ โดยจะทำการคัดเลือกจากความคิดเห็นของคนเพียงคนเดียวหรือกลุ่มบุคคลเพียง กลุ่มเดียว โดยจะทำการตัดเรื่องราวบางเรื่องทิ้งไป ซึ่งอาจจะทำให้สาระสำคัญหายไปจนเกิดเป็น ความเข้าใจผิด เนื่องจากข่าวสารบิดเบือนไปจากความเป็นจริง โดยเฉพาะข่าวการเมือง ซึ่งเป็น ข่าวที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง อาจจะมีผลทำให้ประชาชนเข้าใจผิด จน ในที่สุดเกิดความเบื่อบ่นที่จะติดตามข่าวสารการเมืองก็เป็นได้

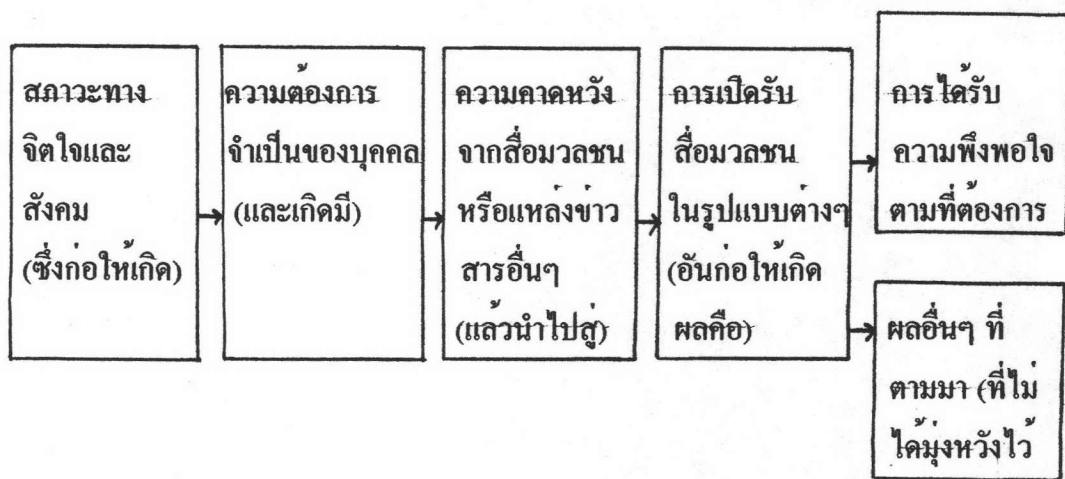
2. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับผู้รับสาร

แนวความคิดเรื่อง การใช้ประโยชน์และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชน (Uses and Gratifications) เป็นการเน้นความสำคัญของกลุ่มผู้รับสารในฐานะที่กระทำการสื่อสาร กล่าวคือ ผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆ และเลือกรับเนื้อหาของข่าวสารเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

มีการศึกษาพบว่า ผู้รับสารมิใช่ผู้กระทำ (passive) หรือถูกป้อนข่าวสารแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่มีการกระทำ (active) หรือมีบทบาทในลักษณะการเลือกสรรแสวงหา และโต้ตอบข่าวสารหรือสิ่งเร้าต่างๆ ที่มีอยู่รอบๆ ตัว ในบางครั้งผู้รับสารอาจไม่ยอมรับข่าวสารง่ายๆ โดยเฉพาะในกรณีที่ข่าวสารนั้นขัดแย้งหรือไม่ตรงกับความสนใจและความต้องการของผู้รับสาร

แคทซ์และคณะ (Katz, E. and Others, 1974) ได้ให้คำอธิบายในเรื่องการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของผู้รับสาร ดังนี้

องค์ประกอบต่างๆ เกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องการใช้ประโยชน์ และการได้รับความพึงพอใจจากสื่อมวลชน (พีระ จิระโสภณ 2529 : 635)

ตัวอย่างเกี่ยวกับแบบจำลองนี้ เช่น ต้องการเป็นคนรอบรู้ทันสมัย รู้ถึงความเคลื่อนไหวทางการเมืองและเรื่องความเป็นไปของบ้านเมือง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น และมีความคาดหวังจากสื่อมวลชนว่า การบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนจะช่วยสนองความต้องการของเขาได้ เขาจึงเลือกใช้สื่อมวลชน โดยเลือกดูรายการข่าวจากวิทยุโทรทัศน์ ฟังข่าวจากวิทยุกระจายเสียง หรืออ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะช่วยให้เขาได้รับความพึงพอใจตามที่เขาต้องการ คือ การเป็นคนรอบรู้ในข่าวสารการเมืองและเป็นคนทันสมัย ขณะเดียวกันผลจากการบริโภคข่าวสารจากสื่อมวลชนทุกๆ วัน ก็อาจมีผลอื่นๆ ตามมานอกเหนือจากการเป็นผู้รอบรู้และทันสมัย นั่นคืออาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมบางอย่างได้เช่นกัน

ดังนั้น การเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการหรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง บุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์ มีความต้องการในการใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน เพื่อสนองความพึงพอใจด้วยเหตุผลต่างๆ กัน การศึกษาในลักษณะนี้เป็นการศึกษาในเชิงหน้าที่ต่างๆ กัน เพื่อสนองความต้องการของผู้รับ เช่น หน้าที่ในการให้ข่าวสารหน้าที่ในการให้ความบันเทิง หน้าที่ในการเป็นสื่อเพื่อการติดต่อกับสังคม เป็นต้น

ทฤษฎี Uses and Gratification นี้เป็นทฤษฎีทางการสื่อสารที่สนับสนุนในเรื่องความต้องการที่จะรู้ข่าวสารการเมืองและความเป็นไปของประเทศ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง เพื่อให้เข้าใจว่าประชาชนมีความต้องการอย่างไรในการแสวงหาข่าวสารทางการเมือง และข่าวสารการเมืองในสื่อมวลชนนั้นสนองความต้องการของเขาได้มากน้อยเพียงใด

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า นอกจากความต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่าง ของมนุษย์ที่ Maslow กล่าวไว้ ซึ่งได้แก่ Physiological needs, Security needs, Love needs, Self-esteem needs และ Self-actualization needs แล้ว มนุษย์เรายังมีความต้องการอีกอย่างหนึ่ง นั่นคือ ความต้องการอยากจะรู้ (need for cognition) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะแสวงหาระเบียบและความเข้าใจสภาวะแวดล้อมรอบตัว ความต้องการที่จะรู้ (need for cognition or need for orientation) นี้ เป็นแรงผลักดันที่มนุษย์เราเรียนรู้มาจากการอยู่ในสังคม (เสรี วงษ์มณฑา 2523 : 4) ฉะนั้น มนุษย์จึงตอบสนองความต้องการของตน โดยการเรียนรู้กฎระเบียบของสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม

เท่าที่ผ่านมามีผู้ใช้ทฤษฎีนี้ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองมากมาย แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยได้ให้ความสนใจตัวแปรทางด้านสังคม และทางด้านจิตวิทยามากนัก แต่กลับให้ความสนใจตัวแปรที่เป็นทะเบียนภูมิหลัง (Demographics) ของประชาชนมากกว่า

ข้อสรุปที่น่าสนใจก็มีอยู่หลายข้อ เช่น

Peled และ Katz (1974) ศึกษาการใช้สื่อสารมวลชนในระหว่างสงครามในอิสราเอลในปี 1973 พบว่า ในช่วงของวิกฤตการณ์เช่นนั้น ประชาชนใช้สื่อสารการเมืองกันมาก เพื่อแสวงหาข้อมูล ความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น และปลดปล่อยความเครียดตกใจ ตลอดจนเป็นการช่วยระบายความเศร้าสลดใจที่มีอยู่ และในภาวะเช่นนี้ วิถี คือ สื่อที่ประชาชนที่มีการศึกษาสูงชอบใช้มากที่สุด และในกรณีเช่นนี้ปรากฏว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลถูกใช้มากในการช่วยผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้น ในหมู่คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เพราะบุคคลเหล่านี้จะไม่สนใจหนังสือพิมพ์หรือวิทยุเลยในขณะที่หลายๆ คนพบว่า การศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญที่กำหนดความต้องการของประชาชนในการใช้สื่อสารมวลชน ความสนใจข่าวสารการเมือง และการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

Atkin (1973) ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เรามีความต้องการข่าวสาร เพื่อนำเอาไปปรับตัว ยิ่งคนเรามีความไม่แน่ใจเรื่องใดมากเท่าไร ความต้องการข่าวสารข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการปรับตัวก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น เขาอธิบายเอาไว้ว่า

คนเราจะใช้สื่อสารมวลชนในการแสวงหาข้อมูลความรู้ เสริมสร้างทัศนคติของภาพที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวแสวงหาหนทางในการปฏิบัติต่อสภาวะแวดล้อมในสังคม ตลอดจนปกป้องความรู้ ความคิดเห็นและอธิบายพฤติกรรมบางอย่างของตนเอง ความต้องการทั้ง 4 แบบนี้ Mc Combs และ Weaver (1973) เรียกรวมๆ กันว่า "Need for Orientation" ซึ่งเป็นหัวใจในการกำหนดความสนใจข่าวสารต่างๆ ของประชาชน โดยที่ตัวแปรนี้จะถูกกำหนดโดยความสำคัญและความไม่แน่ใจ กล่าวคือ ถ้าคนเราเห็นว่า เรื่องใดสำคัญกับตนเองและตนเองไม่มีความแน่ใจในเรื่องนั้นมากเท่าใด ความสนใจข่าวสารเรื่องนั้นก็เพิ่มขึ้นเท่านั้น

สำหรับการตอบสนองที่ประชาชนได้รับจากการแสวงหาข้อมูลนั้นก็มีการศึกษากันมาก ในปัจจุบันนี้มักจะพูดถึงการตอบสนองประการที่ประชาชนต้องการจะได้รับจากการสนใจข่าวสารทางการเมือง คือ

1. ความต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) ความอยากรู้อะไรเกิดขึ้นในสังคม ความอยากรู้อะไรที่รัฐบาลเขาทำอะไรกันบ้าง
2. ความต้องการคำแนะนำ (Guidance) การแสวงหาหนทางปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เพื่อความอยู่รอดในระบบสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่
3. การนำเอาไปใช้ในการสนทนา (Anticipated Communication) ไขข้อมูลจาก สื่อสารมวลชนเพื่อการพูดคุยถกเถียงกับคนอื่น
4. ความตื่นเต้น (Excitement) สนใจว่าใครจะอยู่ใครจะไป ใครจะแพ้ ใครจะชนะ สนใจความอยู่รอดของรัฐบาล
5. ความสนุกสนาน (Extertainment) ไม่ต้องการอะไรมากมาย หากความเพลิดเพลิน ในการอ่านในวันหนึ่งๆ เท่านั้น

กล่าวโดยสรุป เมื่อผู้รับสารมีความต้องการที่จะรับรู้ข่าวสารมากเท่าใด ก็ยิ่งต้อง ขวนขวายแสวงหาข่าวสารมากขึ้นเท่านั้น

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายของการสื่อสารมวลชน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายของการสื่อสารมวลชน คือ ทฤษฎีการไหลแบบสอง ขั้นตอนของการสื่อสาร (Two-Step Flow of Communication) แนวความคิดนี้ เริ่มต้นมาจากการ ศึกษาถึงผลของการสื่อสารมวลชนในการรณรงค์หาเสียงประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1940 โดยลาซาร์สเฟลด์และคณะ (Lazarsfeld, and Others, 1944) พบว่า ข่าวสารจากสื่อมวลชน มักจะไม่ไปถึงกลุ่มผู้รับโดยตรงเสมอไป บางครั้งอาจจะไปถึงผู้รับสารในลักษณะกระบวนการ สองขั้นตอน คือ ในขั้นแรกจะเข้าถึงบุคคลในสังคมส่วนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้นำความคิดเห็น แล้ว ผู้นำความคิดเห็นเหล่านี้ก็จะส่งไปยังบุคคลอื่นๆ อีกทอดหนึ่ง

ผู้นำความคิดเห็น มักจะมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากผู้ตาม (followers) มากนัก และ ผู้นำกับผู้ตามมักจะมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างใกล้ชิดและคล้ายคลึงกัน โดยอาจจะมีการ ศึกษารายได้ และสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่าเล็กน้อย มีการติดต่อกับโลกภายนอก มากกว่า และเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่า

กล่าวโดยสรุป อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ไม่ใช่อิทธิพลโดยตรง ทั้งนี้ เพราะมีปัจจัยต่างๆ ที่สะกิดกั้นอิทธิพลของสื่อมวลชน ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งก็คือ

สื่อบุคคล เนื่องจากในบางกรณีข่าวสารจากสื่อมวลชนไม่ได้ไปถึงประชาชนในพื้นที่ หากแต่ต้องผ่านขั้นตอนจะมีบุคคลเป็นตัวแทรก เพื่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข่าวสารไปยังประชาชนอื่นๆ ในสังคม บุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวเรียกว่า “ผู้นำความคิดเห็น” (Opinion Leaders) (ปรเมศ สตะเวทิน 2526 : 139)

ในการถ่ายทอดข่าวสารจากสื่อมวลชนที่มีต่อประชาชนนั้น ผู้นำความคิดเห็นได้แทรกความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตน หรือแต่งเติม ขยาย บิดเบือนข่าวสารนั้นๆ ผู้นำความคิดเห็นมักจะเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือเลื่อมใสและไว้วางใจจากประชาชน ดังนั้น ผู้นำความคิดเห็นจึงมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของประชาชนอย่างยิ่ง

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับผลของการสื่อสารมวลชน

สื่อมวลชนเป็นผู้มีบทบาทในการหยิบยกประเด็นปัญหาเสนอให้สาธารณชนสนใจ สื่อมวลชนสามารถเสนอข่าวสารเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้นำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่างๆ ข่าวสารที่เป็นประโยชน์จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในแต่ละสังคม

บุญเลิศ สุกคิดก เสนอว่า ในการพัฒนาระบบการเมือง สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ในการเสนอข้อเท็จจริงมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับบทบาท ในการชักจูงความคิดเห็นแต่เพียงอย่างเดียว ควรมุ่งเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและพัฒนาความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Cognition) ที่ถูกต้องซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางการเมืองแทนที่จะมุ่งผลในระยะสั้นในการ โน้มน้าวความคิดเห็นแต่เพียงอย่างเดียว

หน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบประชาธิปไตยมีหน้าที่สำคัญที่เรียกว่า “การกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณา” (Agenda-Setting) มัลคอล์ม แม็คคอมส์และโคเนลด์ โชว์ (McCombs, and Show, 1972) เป็นผู้เสนอแนะว่าแนวความคิดนี้มีไขว่ของใหม่ วอลเตอร์ ลิมพ์มันน์ เคยกล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนว่า “สื่อมวลชนมีบทบาทในการสร้างภาพต่างๆ ในหัวสมองของคนเรา” ซึ่งก็คล้ายคลึงกับแนวความคิดในเรื่องหน้าที่การกำหนดหัวข้อเรื่องให้พิจารณาของสื่อมวลชนตามแนวความคิดของแม็คคอมส์และโชว์ นอกจากนี้ โคเฮน (Cohen, B.C. 1963) กล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ในการเป็นผู้บอกกับผู้อ่านว่า เรื่องอะไรควรที่จะคิด(What to think about)

ซึ่งตรงกับแนวความคิดในเรื่องการกำหนดหัวข้อเรื่องให้พิจารณา (พีระ จิระ โสภณ 2529 : 663-664)

ในด้านการสื่อสารทางการเมือง ก็อาจปรับใช้ความหมายของ การกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณาได้ โดยถือว่า สื่อมวลชนทั้งหลายเป็นผู้กำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหัวข้อทางการเมืองเอาไว้ ประชาชนผู้รับข่าวสารเปรียบเสมือนผู้เข้าร่วมการประชุมจึงย่อมจะรับทราบหรือตระหนักถึงปัญหาหรือประเด็นต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ตามหัวข้อเรื่องพิจารณา

ดังนั้น ระดับความรู้และความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกเสนอข่าวสารหัวข้อต่างๆ ของสื่อมวลชน ยิ่งสื่อมวลชนเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมากเท่าใดประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นไปด้วย และก็เช่นเดียวกันหากสื่อมวลชนเลือกเสนอประเด็นเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้งมากเท่าใด โอกาสที่ประชาชนจะรับทราบถึงความสำคัญของการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น

บุญเลิศ ศุภคิดถก ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในด้านการกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณา ในช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2522 ซึ่งเป็นช่วงที่กำลังจะมีการเลือกตั้งทั่วไป และความขัดแย้งทางการเมืองในกัมพูชากำลังรุนแรง กำลังมีการจลาจลในอิหร่าน ตลอดจนมีปัญหาในการขึ้นราคาน้ำมันและค่าครองชีพถีบตัวสูงขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาทางการเมืองต่างๆ ของผู้อ่าน และหนังสือพิมพ์นั้นสอดคล้องกัน ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์นั้น หนังสือพิมพ์สองฉบับที่เลือกมาทำการศึกษานั้น คือ ไทยรัฐและสยามรัฐ เน้นการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับความขัดแย้งในขบวนการเตรียมการเลือกตั้งทั่วไป และการจลาจลในอิหร่านเรียงลงมาตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันประชาชนในกรุงเทพมหานครส่วนมากก็ยอมรับปัญหาดังกล่าวว่ามีคามสำคัญเรียงลำดับเช่นกัน อาจสรุปได้ว่า การที่สื่อหนังสือพิมพ์เลือกเสนอข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด หรือในลักษณะใดนั้นมีผลทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักหรือรับรู้ถึงความสำคัญของปัญหานั้นด้วย นับว่าเป็นการสนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับ การกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณา

ทฤษฎีนี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการรายงานปัญหา (issues) หรือ เหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบ และอภิปรายกัน

ตามแนวความคิดที่กำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณานั้น ในเรื่องปัญหาทางการเมืองก็เช่นกัน สื่อมวลชนได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ และสื่ออย่างอื่นเป็นผู้กำหนดปัญหาทางการเมืองให้ประชาชนรับทราบในสังคมประชาธิปไตย ถ้าสื่อมวลชนเลือกรายงานประเด็นปัญหาทางการเมืองใดมากเท่าใด ประชาชนก็จะพลอยรับทราบหรือตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานั้นมากตามไปด้วย ดังนั้น ระดับความคิดหรือกระทั่งอุดมการณ์ทางการเมืองของคนเราพัฒนาไปไกลแค่ไหนขึ้นอยู่กับกรรายงานปัญหาการเมืองของสื่อมวลชน ในสังคมนั้นเป็นหลัก (บุญเลิศ ศุกคิลก 2522 : 50)

ลักษณะของข่าวสารการเมือง

ข่าวสาร (Information)

นักสังคมวิทยาสองคน คือ คาร์ล สวาธาสโตกา และโอทิส คันแคน ได้เสนอแนะให้พิจารณาข่าวสารเป็น “มิดี” ที่สี่ของการแบ่งชั้นทางสังคม เพิ่มเติมจากสามมิดีแรก คือ ความมั่งคั่ง อำนาจ และเกียรติ สวาธาสโตกา นิยาม

“ข่าวสาร” ว่าหมายถึง ทักษะหรือความรู้ซึ่งบุคคลได้รับการฝึกฝนอบรมมาก่อน (บุญเลิศ ศุกคิลก 2523 : 6)

ในแง่ของการสื่อสาร ข่าวสารมีลักษณะเป็นสาร (Message) อย่างหนึ่งที่ส่งมาตามสื่อต่างๆ ในรูปลักษณะของสัญลักษณ์ (Symbol or Sign) ดังนั้น ข่าวสารจึงหมายถึง “เนื้อหา” ของสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร วิลเบอร์ ชรัมม์ อธิบายว่า ข่าวสาร หมายถึง เนื้อหาอะไรก็ได้ที่จะช่วยลดความไม่แน่ใจ หรือจำนวนทางเลือกที่อาจเป็นไปได้สถานการณ์หนึ่ง ช่วยให้บุคคลสามารถสร้างภาพที่ชัดเจน ขยายภาพแวคล้อมที่เข้าเกี่ยวข้องและช่วยกำหนดพฤติกรรมที่เขาควรจะทำในสถานการณ์นั้น (Wilbur Schramm and Donalds F. Roberts 1971 : 13)

ข่าวสารการเมือง

สตีเวน แชฟฟี (Steven Chaffee) ได้ให้คำนิยามที่เฉพาะเจาะจงลงไปถึง “ข่าวสารการเมือง” โดยอาศัยแนวการวิเคราะห์ระบบของ เดวิส อีสตัน ว่าเป็น “ความรู้ของสมาชิกในระบบการเมืองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวใดๆ ในสถานะของระบบ ในแง่ของการแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม” (Steven Chaffee) ซึ่งหมายถึงข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องและการสนับสนุนข้อตัดสินใจที่ออกมาและเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เป็นผลลัพธ์ออกมา (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2523 : 11)

นักรัฐศาสตร์หลายคนจัดเอา “ข่าวสาร” เป็นทรัพยากรทางการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวกำหนดอำนาจ หรือ อิทธิพลทางการเมืองของบุคคล ข่าวสารจะช่วยลดความไม่แน่ใจ (Uncertainty) และช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากขึ้น ความรู้สึกไม่แน่ใจทางการเมือง ความรู้สึกที่ว่าตนเองมีความรู้้น้อยเกี่ยวกับเรื่องการเมือง เป็นที่มาสำคัญของความนิ่งเฉยทางการเมือง ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงไม่สามารถจะเป็นไปได้ ถ้าประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้ถึงความเป็นไปของการเมืองการปกครองเลย (James D. Barber 1969 : 38)

จากการศึกษาของ อัลมอนต์และเวอร์บา พบว่าความรู้สึกมีความสามารถทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย (Democratic Competence) ซึ่งเป็นความรู้สึกทางการเมืองที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการมีข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและกระบวนการทางการเมือง (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2523 : 21) รวมทั้งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ข้อมูลข่าวสารในการวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับปัญหาต่างๆ การที่บุคคลมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นจะทำให้บุคคลมีการประเมินคุณค่าและกำหนดข้อตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ได้อย่างมั่นคงขึ้น เช่น ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง บุคคลที่ตัดสินใจว่าลงคะแนนเสียงผู้ใดในระยะใกล้ๆ กับวันเลือกตั้ง มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับผู้สมัครพร้อมนโยบายต่างๆ น้อยกว่าผู้ที่ได้กำหนดข้อตัดสินใจของตนไว้ล่วงหน้า (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2523 : 22)

ข่าวสารการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ข่าวสารการเมืองมีความสำคัญ และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมทางการเมือง และกระบวนการทางการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากก่อนที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีพฤติกรรมใดๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางการเมืองหรือพฤติกรรมอื่นๆ บุคคลนั้นจะต้อง

ได้รับสิ่งเราบางอย่างจากสิ่งแวดล้อมที่จะกระตุ้นให้เขามีพฤติกรรมบางอย่าง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลก็มีที่มาจากสิ่งเราและสิ่งแวดล้อมที่มากระทบต่อบุคคลนั้น เช่นกัน เลสเตอร์ มิลแบรท เสนอแนวความคิดเชิงสมมติฐานว่า ยิ่งบุคคลได้รับสิ่งเราเกี่ยวกับการเมืองมากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยในประเทศต่างๆ กว่า 10 ประเทศ ก็ยืนยันต่อสมมติฐานนี้ (Lester W. Milbrath and M. L. Goel 1977 : 35) การเปิดรับต่อสิ่งเราที่เกี่ยวกับการเมืองนั้น จะเพิ่มระดับความรู้ทางการเมือง กระตุ้นให้เกิดความสนใจ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกประเด็นต่างๆ ทางการเมือง ตลอดจนทำให้มีความผูกพันกับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครคนใดคนหนึ่งมากขึ้น (เสนห์ นนทะโชติ 2524 : 104)

ข้อมูลข่าวสารการเมืองก็อาจจัดเป็นสิ่งเราทางการเมืองประเภทหนึ่งที่สามารถเข้ามากระทบต่อบุคคลได้โดยผ่านช่องทางหลายๆ ช่องทาง รวมทั้งโดยทางสื่อสารมวลชนและโดยการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การพูดคุยสนทนากัน เป็นต้น และในทัศนะของนักรัฐศาสตร์ ความรู้ทางการเมืองซึ่งจะได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองนั้น เป็นปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ยิ่งบุคคลนั้นมีความรู้ทางการเมืองสูง ก็จะมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเองสูงด้วย (Jame D. Barber : 8-13)

การที่บุคคลจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะใด ก็ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือโดยการชักจูงระดมพลังจากผู้อื่นนั้น ย่อมจะเป็นผลมาจากระดับความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองและความรู้สึกผูกพันกับการเมือง หรือความรู้สึกที่ว่าการเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตน กล่าวคือ บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ทางการเมือง จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ตนกระทำ เช่นเดียวกับการมีความรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตน ก็เห็นว่า กิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญที่ตนเองควรมีส่วนกำหนดการตัดสินใจการเมือง (เสนห์ นนทะโชติ 2524 : 105)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยในประเทศ

1. โมเซล (Mosel 1963 : 134) ได้ศึกษาแบบแผนการสื่อสารในประเทศไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันอบรมกล่อมเกลาสมาชิกในสังคมให้เข้าใจพฤติกรรมทางการเมือง หรือ กระบวนการสังคมประกิดทางการเมือง โมเซลศึกษาโดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิของหลายท้องถิ่น จากการศึกษา พบว่า

1.1 ระบบการสื่อสารของคนไทยในฐานะที่เป็นตัวแทนของกระบวนการสังคม ประกิดทางการเมือง ไม่ได้มีผลทำให้คนไทยเรียนรู้พฤติกรรมทางการเมืองแบบประเทศที่มีระบบ การเมืองทันสมัย แต่กลับไปมีผลในทางสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองแบบจารีตประเพณี

1.2 การขยายตัวของชุมชนนคร มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเข้าร่วมทางการเมือง ของประชาชน สาเหตุอาจจะเป็นเพราะในต่างจังหวัดนั้นการสื่อสารระหว่างบุคคล มีส่วนชักจูงให้ ไปลงคะแนนกันมาก และการไปลงคะแนนเสียงตามที่สาธารณะในต่างจังหวัดนั้น ชาวต่างจังหวัดมักคิดว่าเป็นการ ไปชุมนุมคล้ายคลึงกับมีงานมหกรรมอย่างหนึ่ง

1.3 ในเรื่องความเชื่อว่า บุคคลสามารถควบคุมวิถีชีวิตของตัวเอง และตัดสินใจปัญหา ต่างๆ ด้วยตนเองได้ (Self potency) พบว่าคนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่า สามารถตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองได้ ไม่ว่าจะปัญหาทางการเมืองหรือเศรษฐกิจโดยประชาชนในเขตพระนครธนบุรี จะมีลักษณะนี้มากกว่าคนต่างจังหวัด

2. อ่ำพล สิงห์โกวินทร์ และสวัสดิ์ กฤตรัชตนันท์ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ : 64) ได้ สืบสวนอิทธิพลการสื่อสารต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

2.1 การฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบท มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

2.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมชี้แจงข้อราชการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการบอกกล่าวของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความ ตื่นตัวและความเข้าใจทางการเมือง

2.3 กระบวนการสื่อสารแบบสองจังหวะ (Two-Step flow of communication) คือ ใช้สื่อมวลชนและสื่อบุคคลผสมกันเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองประชาชนในเขตชนบทไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีให้ผู้ให้ข่าวเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความนับถือ เป็นคนที่มีลักษณะดึงดูดใจคนฟัง และสามารถเข้ากับชาวบ้านได้

2.4 ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มักจะมีมากในบุคคลที่เป็นเพศชายและพวกที่มีความรู้ในการอ่านและการเขียนหนังสือไทยได้

3. เสรี วรย์มณฑา (1978 : 254) ได้สำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเชียงใหม่ จำนวน 640 คน ในปี 2520 พบว่า

3.1 นักศึกษาไทยในปัจจุบันให้ความสนใจต่อการเมืองมากกว่าในสมัยก่อน แหล่งข่าวสารการเมืองที่สำคัญได้แก่ หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ส่วนสื่อประเภทวิทยุ และโทรทัศน์นั้น ให้บริการด้านความบันเทิงเสียมากกว่า

3.2 การที่นักศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุและโทรทัศน์นั้น มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสำคัญทางการเมือง ยิ่งให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนมากเท่าไร ก็ยังมีแนวโน้มตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองตามไปด้วย

3.3 การสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การสื่อสารระหว่างเพื่อนฝูงและญาติพี่น้องมีผลต่อความสนใจ และการเรียนรู้ทางการเมืองตามไปด้วย

3.4 นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยส่วนมากจะมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบ “อำนาจนิยม” มีความรู้สึกนึกคิดโน้มเอียงไปทางอนุรักษนิยมหรือฝ่ายขวา (rightist orientation) มากกว่าเสรีนิยม (leftist orientation) ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมและสังคม เช่น สถาบันทางศาสนา การปกครองและพื้นฐานทางสังคม ซึ่งนักศึกษส่วนมากมาจากครอบครัวฐานะปานกลาง

3.5 กลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้สึกนึกคิดโน้มเอียงไปทางฝ่ายซ้ายหรือฝักใฝ่ลัทธิเสรีนิยมนั้น มีแนวโน้มจะอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การประชุมถกเถียงปัญหาเป็นสื่อกลางและแหล่งข่าวมากกว่าการใช้สื่อมวลชน ยิ่งนักศึกษามีความโน้มเอียงไปทางซ้ายมากเท่าไร อัตราการพบปะถกเถียงปัญหายิ่งมากตามไปด้วย

3.6 นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยส่วนมากมีความรู้สึกว่าเขาต้องการเรียนรู้กลไกหรือได้รับการอบรมทางการเมือง (need for political orientation) มากขึ้น ทั้งนี้เพราะนักศึกษามีความรู้สึกถูกทอดทิ้งหรือถูกตัดขาดจากระบบการเมืองการปกครอง (political alienation)

3.7 นักศึกษาที่มีความรู้สึกสิ้นหวัง หรือได้รับการทอดทิ้ง (alienation) มิได้แสวงหาทางออกด้วยวิธีหนีโลก (escapist) เช่น มั่วสุมทางการพนัน กามารมณ์ หรือบันเทิงเสมอไป แต่จะมุ่งหาข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา เพื่อแก้ไขสถานการณ์เดิมให้ดีขึ้น โดยอาศัยสื่อประเภทต่างๆ ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชนด้วย

3.8 นิสิตนักศึกษาที่รู้สึกว่าการเรียนรู้อื่นๆ ส่วนใหญ่จะมีการพบปะสังสรรค์ และถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนฝูงหรือบุคคลอื่นมากจนเห็นได้ชัด ทั้งนี้นอกจากจะช่วยให้รู้รายละเอียดและเข้าใจปัญหาการเมืองดีขึ้น ยังเป็นการผ่อนคลายความรู้สึกที่ถูกกดดันด้วย

4. เสน่ห์ นนทะโชติ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทไทย” ที่บ้านวังคล้า อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 750 คนในปี 2526 พบว่า

4.1 ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองสูง มีแนวโน้มจะมีระดับการเข้าร่วมทางการเมืองค่อนข้างสูงกว่าผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองต่ำ

4.2 บุคคลที่ใช่ช่องทางในการเปิดรับสื่อมวลชนในการรับข่าวสารทางการเมือง มีแนวโน้มที่จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่ใช่ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล

4.3 ผู้มีระดับการสื่อสารการเมืองสูง จะมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยสำนึกของตนเอง ขณะที่ผู้มีระดับการสื่อสารทางการเมืองค่อนข้างต่ำ มักจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังจากผู้อื่น

4.4 ประชาชนในชนบทที่ได้รับข่าวสารจากช่องทางในการเปิดรับสื่อมวลชนในระดับที่สูงกว่า การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความสำนึกของตนเอง แต่ผู้ที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางในการสื่อสารระหว่างบุคคลในระดับที่สูงกว่า การเปิดรับสื่อมวลชน โดยเฉพาะจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการชักจูงระดมพลังของผู้อื่น

5. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2523 : 134) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึง “ข่าวสารการเมืองของคนไทย” โดยทำการศึกษาประชาชนทั่วประเทศ พบว่าความรู้ข่าวสารการเมืองของคนไทยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง บุคคลที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงรับข่าวสารการเมืองจากหนังสือพิมพ์มากกว่าจากแหล่งอื่นๆ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีระดับข่าวสารการเมืองสูง-ต่ำ แตกต่างกันได้แก่ ชั้นทางสังคม (social class) โดยเฉพาะระดับการศึกษา รายได้ และเพศ การมีระดับข่าวสารการเมืองสูง-ต่ำ แตกต่างกันไม่ได้ทำให้คนไทยมีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูง - ต่ำต่างกันอย่างไร บุคคลที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงยังมีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองสูง นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้ที่มีระดับข่าวสารการเมืองสูงกว่า รับรู้

และเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของสถาบันและองค์การต่างๆ ของรัฐ มีอัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และมีอัตราการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่เกิดจากความสำนึกของตนเองสูงกว่าผู้ที่มีระดับข่าวสารการเมืองต่ำกว่าอีกด้วย

ผลงานวิจัยในต่างประเทศ

1. แชรรมม์ (Schramm 1969 : 197) พบว่า การศึกษามีอิทธิพลต่อความสนใจข่าวสารการเมือง รายได้ จะมีอิทธิพลก็ต่อเมื่อคนมีการศึกษาดำเท่านั้น นั่นคือ ถ้าคนมีการศึกษาสูงแล้วไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใด มีฐานะทางเศรษฐกิจอย่างไร ความสนใจข่าวสารทางการเมืองจะไม่แตกต่างกัน แต่ถ้ามีการศึกษาดำแล้ว การมีฐานะดีขึ้น มีอาชีพที่มีค่านิยมสูงในสังคมจะช่วยเพิ่มความสนใจข่าวสารการเมืองให้กับประชาชน

2. แม็คเนลลี่ และฟอนซีกา (McNelly and Fonseca 1964 : 27) พบว่า การใช้สื่อที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจข่าวสารการเมืองได้ดีกว่าการใช้วิทยุ และโทรทัศน์ที่ประชาชน ถือว่า เป็นสื่อที่ใช้สำหรับให้ความบันเทิง ในการศึกษาครั้งนี้ แม็คเนลลี่และฟอนซีกาศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยคอซตาริกัน พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการสนใจข่าวสารทางการเมืองของนักศึกษา ซึ่งตรงกับที่ ชเรมม์ เคยกล่าวไว้ว่า ถ้าคนมีการศึกษาสูงแล้วฐานะทางเศรษฐกิจจะไม่มีผลต่อการสนใจข่าวสารการเมือง

3. แม็คคอมบ์ และมัลลินส์ (Mccombs and Mullins 1973 : 27) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา การใช้สื่อมวลชน และความสนใจทางการเมือง พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการใช้สื่อมวลชน และการใช้สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง แต่การศึกษานั้นมีความสัมพันธ์โดยทางอ้อมเท่านั้น กล่าวคือ การศึกษามีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อมวลชน และเพราะการใช้สื่อมวลชนมากขึ้นในหมู่ผู้มีการศึกษาสูง จึงทำให้เขาสนใจข่าวสารทางการเมืองไปด้วย แต่ความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการศึกษาคือเป็นตัวกำหนดการใช้สื่อมวลชน แต่ก็ไม่ได้เป็นตัวกำหนดความสนใจทางการเมือง

4. เบคเกอร์ และเพรสตัน (Jerome Becker and Ivan Preston 1969 : 134) พบว่าการใช้สื่อสารมวลชนมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้สนใจกิจกรรมทางการเมืองหรือเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง จะสนใจข่าวสารการเมืองสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยร่วม และนอกจากนั้นแล้ว ผู้ที่มีความศรัทธาในระบบการเมืองว่าจะมีส่วนช่วยสังคมได้ จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ

5. ฮิลล์ และบอนจัน (Hill and Bonjean 1980 : 60) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสารต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาพบว่า โดยทั่วไปแล้วเหตุการณ์หรือข่าวนั้นยังมีความสำคัญต่อสาธารณชนเพียงใด ก็ยังมีการกระจายรวดเร็วขึ้นเท่านั้นในการแพร่กระจายข่าวนี้ ทั้งสื่อมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคลต่างก็มีบทบาทอย่างมาก และเกี่ยวข้องกัน คือ ถ้าได้รับข่าวครั้งแรกโดยการสื่อสารระหว่างบุคคล ก็จะมีการเปิดรับสื่อมวลชนในข่าวนั้นๆ เพิ่มเติม และในทางกลับกัน ถ้าได้รับข่าวครั้งแรกจากการเปิดรับสื่อมวลชน ก็มักจะนำไปแพร่กระจายต่อไปในลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคล